

**Izolde
Marhele,**
zvērīnātu
advokātu
biroja
Deloitte Legal
zvērīnāta
advokāte

Iespējams piemērot pagaidu aizsardzības līdzekļus

Lai novērstu kaitējuma nodarīšanu līdz lietas izskatīšanai tiesā, pie prasības pieteikuma iesniegšanas vai lietas ierosināšanas komersants var lūgt tiesu piemērot pagaidu aizsardzības līdzekļus, piemēram, aizliegumu slēgt noteikta veida darījumus, palielināt uzņēmuma pamatkapitālu un veikt citas darbības, kas varētu pārkāpt prasītāja tiesības.

Citas iespējas savu interešu aizstāvēbai joprojām aktuālas

Papildus iepriekš aprakstītajam tiesvedības procesam komersants joprojām savu interešu aizstāvēbai var izmantot citas iespējas, piemēram, Uzņēmumu reģistra lēmuma pārsūdzība, zaudējumu prasības celšana, kriminālprocesa ierosināšana pret personām, kuras, iespējams, rīkojušās prettiesiski. Tomēr tikai tiesas spriedums uzskatāms par līdzekli sākotnējā dalībnieka lēmuma atcelšanai un tā radīto seku novēršanai. Ievērojot, ka dalībnieka lēmuma apstrīdēšana tiesā iespējama ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tā pieņemšanas dienas, iesakāma ir ātra rīcība, lemjot par savu interešu aizsardzību.

Jaunais regulējums – vai efektīvs?

Atbilstoši Jelgavas tiesas sniegtajai informācijai kopš jaunā regulējuma spēkā stāšanās Jelgavas tiesā ierosinātas 23 civillietas par dalībnieku lēmumu apstrīdēšanu atbilstoši Civilprocesa 30.⁴ nodaļai. Kasācijas kārtībā spriedumi pārsūdzēti 10 lietās, no kurām četras lietās Augstākā tiesa pieņēmusi lēmumus atteikties ierosināt kasācijas tiesvedību. Šis skaitlis ir mazs, salīdzinot ar arvien jauniem reiderisma gadījumiem, par kuriem ziņo masu mediji. To vērtējot, rodas jautājums – kādēļ tik maza interese par jaunajām iespējām apstrīdēt negodprātīgu dalībnieku lēmumus? Vai ieinteresētās personas nav pietiekami informētas par jaunajām iespējām? Varbūt tās uzskata, ka dalībnieku lēmumu apstrīdēšana nav pietiekami efektīvs līdzeklis, lai cīnītos par savu interešu aizsardzību? Šie ir jautājumi, kuri paliek neatbildēti, un nepieciešams ilgāks laiks, lai izvērtētu jaunā regulējuma efektivitāti.

■ J P

Vai situācija Ukrainā ir atzīstama par nepārvaramu varu?

Ukrainas un Krievijas bruņotais konflikts, kā arī ar to saistītās ekonomiskās sankcijas pret Krieviju acīmredzami negatīvi ietekmē Latvijas uzņēmējus, kuri savu produkciju realizē Ukrainas un Krievijas tirgū vai arī kuri savu komercdarbību patstāvīgi vai kopuzņēmumu formā veic Ukrainas teritorijā. Latvijas uzņēmēju vidū aktualizējas jautājums, vai situācija Ukrainā ir atzīstama par nepārvaramu varu vai *force majeure*, kas tos atbrīvotu no saistību izpildes pienākuma un pienākuma atlīdzināt zaudējumus otram līdzējam. Sagaidāms, ka šādus argumentus var izvirzīt arī Latvijas uzņēmēju darījumu partneri no Krievijas un Ukrainas kā attaisnojumu savu saistību neizpildei, turklāt ir iespējama arī Ukrainas vai Krievijas partneru negodprātība, notikums Ukrainā un sankcijas pret Krieviju izmantot kā aizbildinājumu līguma saistību neizpildei no savas puses.

Nepārvaramas varas jēdziens Civillikumā nav tieši izskaidrots. Tādēļ uz to var tikt attiecināti gan romiešu tiesību principi, gan UNIDROIT Starptautisko komercīgumu principos ietvertais formulējums (UNIDROIT), gan Latvijai saistošā ANO 1980. gada 11. aprīļa Konvencija (Vīnes konvencija). Romiešu tiesībās ar nepārvaramu varu apzīmēja galvenokārt dabas stihijas, zemestrīces, ugunsgrēkus, plūdus, kā arī sociālas parādības, kuras līgumslēdzēji ar saviem spēkiem nevar pārvarēt, piemēram, civiliedzīvotāju nemieri, sacelšanās, kari u. tml. Savukārt no UNIDROIT 7.1.7. panta izriet, ka saistību neizpilde ir atvairājama, ja līdzējs pierāda, ka šādas saistību neizpildes cēlonis ir šķērslis, kas nepakļaujas šī līdzēja kontrolei, un to nevarēja saprātīgi paredzēt līguma noslēgšanas brīdī un ievērojot visu rūpību, līdzējs nevarēja novērst sekas, kas iestājas pie šiem apstākļiem. Līdz ar to par nepārvaramas varas apstākli būtu uzskatāmas arī ekonomiskās sankcijas pret darījuma partnera mītnes valsti.

Nepārvaramas varas institūta koncepcija sastāv no četriem elementiem:

- 1) notikums, no kura nav iespējams izvairīties un kura sekas nav iespējams pārvarēt;
- 2) saprātīga persona līguma noslēgšanas brīdī notikumu nevarēja paredzēt;
- 3) notikums nav radies puses vai tās kontrolē esošās personas rīcības dēļ;
- 4) notikums saistību izpildi padara ne tikai apgrūtināšu, bet neiespējamu.

Kopš pagājušā gada 21. novembra, kad Janukovičs nolēma priekšroku dot ciešākai sadarbībai ar Krieviju, nevis Eiropas Savienību, situācija ir eskalējusies tik tālu, ka publiski tiek pausts viedoklis par „aukstā kara” atsākšanos starp Krieviju un Rietumiem. Savstarpējās ekonomiskās sankcijas īpaši smagi skar lielu daļu Latvijas uzņēmēju, kuriem Krievija nenoliedzami ir galvenais noieta tirgus.

Vardarbīgie nemieri Ukrainā un tiem sekojošās sankcijas ir atzīstamas par nepārvaramu varu, kas ļauj līdzējiem, pirmkārt, apturēt saistību izpildi līdz brīdim, kad izbeidzas nepārvaramas varas apstākļi; otrkārt, līdzēji var prasīt līguma izbeigšanu; treškārt, līdzēji tiek atbrīvoti no zaudējumu atlīdzības, ja vien līdzējs nav uzņēmies atbildību par nejaušu risku. Acīmredzamas nepārvaramas varas gadījumā līdzējam rakstiski jāinformē otrs līdzējs, ka pienākuma izpilde tiks nokavēta nepārvaramas varas dēļ, vienlaikus informējot, kad pienākuma izpilde varētu notikt. Ja starp līdzējiem izceļas strīds pat to, bija vai nebija iestāties nepārvaramas varas apstākļi, tad strīds izskatāms tiesā civilprocesa noteiktajā kārtībā.

Būtiski jebkurā gadījumā tomēr ir nodalīt, vai nepārvaramas varas apstākļi paši par sevi ietekmē jebkuras līguma saistības izpildi, piemēram, vai nemieri pilsētā A ietekmē rūpnīcas darbību pilsētā B, un vai preču piegādes maršruts caur pilsētu C, kurā ir nemieri, nav aizstājams ar ceļu caur pilsētu D, kurā valda miers un kārtība. Jāatceras, ka nepārvaramas varas apstākļu ietekme uz saistību izpildi ir jāpierāda tam kontrahentam, kurš uz to atsaucas, un ne visu saistību izpildi var traucēt nemieri kontrahenta mītnes valstī.

■ J P

Olavs Cers,
zvērīnāts
advokāts,
zvērīnātu
advokātu biroja
Cers un Jurkāns
partneris